

הניסוי בדו-קיום שנמשך כבר 40 שנה, רוב הזמן בהצלחה

המשפחות מחולקות חמישים-חמסין, תוכנית הלימוד בביה"ס מטיפה לשוויון ולא מוכרת על ידי משרד החינוך, ובימים אלה מציינים שם את יום הזיכרון/השוואה/העצמאות/הנכבה. ביקור ביישוב הישראלי-ערבי נווה שלום, שבו מנסים יום-יום, לא תמיד בהצלחה, לאחות את הקרעים

אביעד פוהורילס | 15/4/2013 16:35

תגיות: נווה שלום, דו קיום, יום העצמאות 2013

לפני כשבע שנים, ב-22 ביוני 2006, הופיע בישראל סולן פינק פלויד לשעבר, רוג'ר ווטס. מחיר הכרטיס היה 375 שקל, ומיקום ההופעה נקבע לפארק הירקון. אלא שגל מחאות בעולם הערבי על קיום המופע בישראל, גרם לווטס מחשבות שניות, ו-35 אלף הישראלים שכבר קנו כרטיסים למדשאות בתל אביב, קיבלו הודעה על רי-לוקיישן.

הם נדרשו לנסוע כחצי שעה מתל אביב לעבר נווה שלום שבאיזור לטרון; ווטס עידכן שהמעבר מתל אביב לנווה שלום הוא "מחווה של סולידריות עם קולות ההיגיון של הישראלים והפלסטינים, המחפשים דרך לא אלימה לשלום צודק בין העמים". גם אני הייתי בין האידיוטים האלו, שנתקעו באותו אחר צהריים ארוך ארבע שעות בכבישי המרכז והשפלה, מקלל את רוג'רס, את הפינק פלויד, את היהודים והפלסטינים שהזיזו אותו מפארק הירקון ונתנו לי לנסוע את 30 הקילומטרים לאט יותר מטיסה מנתב"ג למחצ'קלה.

נווה שלום. מבחינה מספרית יש שיוויון מוחלט בין יהודים וערבים
צילום: ראובן קסטרו

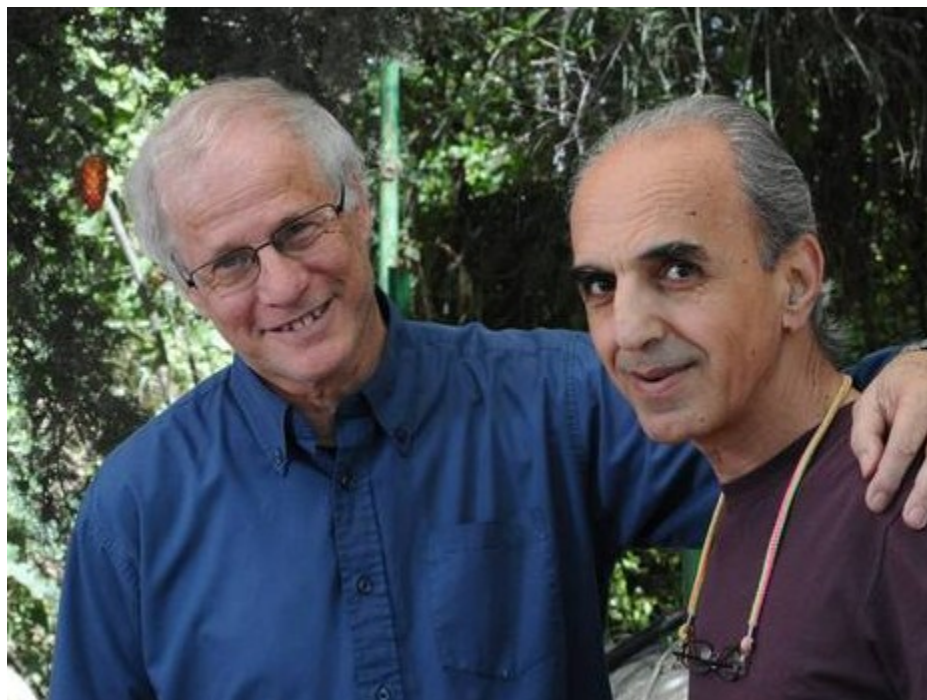
את נווה שלום, או וואחת אל סלאם, הקים ברונזו הוסאר, שנולד בקהיר כיהודי אבל התנצר והפך לנזיר דומיניקני שהיגר לישראל ונעשה פעיל לקירוב לבבות בין העמים. הרעיון הזהזי והיומרי של הקמת יישוב משותף ליהודים וערבים עלה בראשו כבר בשנות ה-60, לאחר סבב מפגשים בין שני הצדדים. אחרי מלחמת ששת הימים זכה מזרר השתקנים בלטרון לקבל אליו מחדש אלפי דונמים

שהפכו לשטח הפקר במשך 19 שנה מאז 1948. הוסאר שילם 100 לירות סמליות על 400 דונם משטחי המנזר להקמת היישוב.

בניגוד לכל הסיכויים, ולמציאות היהודית-ערבית המסוכסכת בתוך הגבולות ומעבר להן, הוסאר ביקש ליצור אלטרנטיבה שפויה של מפגש קצוות לאומי, אבל הקשיים הפדרליים הוערמו, ובשנים הראשונות הושג אישור לפתיחת בית ספר לשלום שיפגיש את ילדי שני העמים. המתיושבים הראשונים הגיעו לגבעה רק בסוף שנות ה-70, והשתכנו בשקי שינה ואוהלים. סביב הגרעין קמו בתים שהתושבים קנו ממושבים סמוכים, ובנו אותם מחדש בעזרת מתנדבים שהגיעו מחו"ל. יחד איתם התקינו כביש והסדירו את קו המים הראשון שהגיע ממושב תעוז.

40 שנה אחרי תחילת הניסוי הייחודי הזה - אין בישראל עוד יישוב יהודי-ערבי שקם מרצון חופשי של תושביו, ושב האוכלוסייה של כל צד מהווה 50 אחוז - אנחנו באים לנווה שלום למשש דופק. את כל הצלקות שהסכסוך הישראלי-ערבי נושא על גופו, אנשי נווה שלום מכירים מקרוב. ועדיין המציאות מלמדת שלמרות הקשיים, המשברים, המלחמות והאינתיפאדות, נווה שלום הכיל את המשברים ולמד בדרכו המיוחדת להתמודד איתם, להתווכח עליהם, וגם כמו בארץ ישראל כולה, לטאטא אותם מתחת לשטיח כשאין ברירה.

<< כתובות נאצה בנווה שלום: ד"ש מהאולפנה
<< בגלל המשט: רוחות מלחמה בנווה שלום

ראזק (מימין) וכיתאין. "הרעיון שלנו הצליח" צילום: ראובן קסטרו

חלוצי, חדש, שקט

בחצר בית הקפה שבכיכר היישוב אנחנו פוגשים את ראיך ראזק ובוועז כיתאין. בוועז היה בן 4 וחצי כאשר אביו, גבראל, הפך להרוג הראשון של קיבוץ שובל, לאחר שכנף מטוס ריסוס פגעה בו שעה שעמד על גבעה בשדה. התאריך העברי שבו נהרג גבראל היה כ"ג בשבט, אותו תאריך בלוח העברי, 43 שנים מאוחר יותר, שבו נפל מסוקו של תום כיתאין, בנם של בוועז ודניאלה, ונכדו של גבראל, באסון המסוקים בשאר יישוב ב-1997.

ראיך הצטרף עם אשתו דיאנה ב-1984, והשניים הפכו לזוג השישי ביישוב. היו אז בסך הכל 20 מבוגרים, עשרה ילדים, ביניהם גם פנחס, סבו של דייויד ברוזה. היום מדברים על 54 משפחות, מחציתן יהודיות מחציתן ערביות. ואולי 60, כולל הדיירים ששוכרים בתים. בסך הכל 108 חברים ביישוב, אבל בוועז סופר יותר מ-200, כולל הילדים שמגיעים למשפחות בסופי שבוע.

בשנים 1996-2002 ניהלו כיתאין ודיאנה, אשתו של ראיך, את בית הספר ביישוב. רוב הילדים, יותר מ-80 אחוז, באו מיישובים יהודיים וערביים מחוץ ליישוב, ועם ילדי הגן נספרו יותר מ-300 תלמידים.

ראיק הגיע במקור מנצרת. דיאנה למדה באוניברסיטת חיפה והיתה מעורבת במפגשים בין יהודים וערבים. כשחזר משש שנים של לימודים וטיול בארה"ב, הכיר את מי שתהפוך עד מהרה לאשתו, ושיילך אחריה לאחר שקיבלה הצעת עבודה כמנחה בבית הספר לשלום בנווה שלום. ראיק כבר לא יכול היה לשאת את הרעש וההמולה הנצרתית: "הגעתי לנווה שלום, ואהבתי מה שראיתי. מעט אנשים, מקום חלוצי, חדש, שקט. התאים לי".

כיתאין, איש חינוך וחוקר, שניהל את המוסד החינוכי מבואות הנגב, הכיר את היישוב דרך מפגשים בין נוער יהודי וערבי. הוא הגיע ב-1985 בעקבות זוגתו, דניאלה, שאמרה לו שצריך לעשות מעשה ולעבור, כי חייבים לעשות את הצעד הזה לשלום, כדי שבנם יגיע לצבא ולא תהיה מלחמה.

בועז: "דניאלה משכה אותי לכאן. הייתי קצין מודיעין שלא מתעסק בערבים אלא במודיעין של יהודים, ואני לא חשבתי שעשר שנים קדימה תהיה עדיין מלחמת לבנון הבלתי נגמרת, שבסופו של דבר תום ייהרג בה, בדרך ללבנון. תום היה בנווה שלום הבן הבוגר של בית הספר".

שנותיו הראשונות של נווה שלום, למרות מלחמת לבנון הראשונה, עברו בשקט יחסי. רוחו של היישוב התקיימה מתוקף חזונו של המייסד הוסאר, שמתאר את המפגש והתיישבות היהודית-ערבית כנטול תנאים מוקדמים, בלי משהו מוסכם וסגור מראש. תפיסת ברונו אומרת שמבחינתו תבואו, תגורו, תחיו ובסוף תמצאו גם את התשובות, כי אם תנסו את זה על בסיס הבנות מוקדמות, אין סיכוי.

נווה שלום. השנים הראשונות עברו בשקט יחסי, למרות מלחמת לבנון הראשונה צילום: ראובן קסטרו

תנ"ך, ברית ואסלאם

בית הספר בנווה שלום נפתח בספטמבר 1984, עם 12 ילדים ושני מורים, שלימדו את תלמידי כיתות א', ב' ו-ג' סביב שולחן אחד גדול, ועבדו עם כל אחד בהתאם לגילו. המורה היהודייה היתה אתי אדלון (בעלה היה שוודי), והמורה הערבי היה עבדל סלאם נג'אר שהגיע מעראבה. הוא, שלמד חקלאות בפקולטה ברחובות, היה ראשון הערבים שהצטרף לנווה שלום, והמוסכמות החינוכיות התבססו על למידת חגיהם של היהודים, המוסלמים והנוצרים ושימוש בעברית וערבית.

תחילת דרכו של בית הספר לא היתה פשוטה מבחינת ההכרה מצד משרד החינוך, שלא סמך על תוכני הלימוד והתאמתם לאתוס הציוני המקובל. הוא הוגדר פורמלית מוסד "מוכר שאינו רשמי", ובתקופת יוסי שריד כשר חינוך, הציע להם השר שיהפכו למוסד מוכר ורשמי, וכך גם יזכו לתמיכה משמעותית יותר. אבל המציאות במקום העלתה חשש שההכרה הזאת תגרום להשפעת יתר מבחינת הדרישות וההתערבות בתכנים.

כיתאין: "הניסיון שלי במערכת החינוך כולל גם את לימור לבנת ורונית תירוש כמנכ"לית, אבל לא שינינו מילה או שיעור אחד בגלל שהמדינה רצתה שנשנה. היה דיאלוג עם המפקח, אבל יותר ברמת דרישות של מינון שעות הלימדה. המשכנו ללמד במקביל לתנ"ך גם ברית חדשה ואסלאם".

כ-200 ילדים, כאמור, לומדים בכיתות א' עד ו' בבית הספר. התלמידים הבוגרים הערבים לומדים

בבית הספר האורתודוקסי ברמלה, והיהודים בבית הספר האזורי צפית בכפר מנחם. כיתאין מספר שכשהיה מנהל, בדק מה חושבים בשני התיכונים של הבוגרים על הילדים שלהם: "בצפית אמרו שהם אוהבים את זה שקבלת האחר היא טבעית לגמרי אצלם. באורתודוקסים אמרו לי שמה שאוהבים בילדים שלנו זה שבית הספר בנווה שלום עובד מאוד על האני האישי, אבל מצד שני לא מתלהבים מהחוצפה ומהעמידה על שלהם".

מבחינה מספרית יש שוויון מוחלט בין יהודים וערבים, אבל בועז וראיק לא יודעים להגיד לי למשל כמה נוצרים או מוסלמים יש בתוך האוכלוסייה הערבית. בועז אומר שהחברים הערבים טוענים שהרעיון לפצל את המיעוט הערבי במדינת ישראל למוסלמים ונוצרים בנפרד הוא סוג של רעיון ציוני שנועד להחליש, וכאן בנווה שלום הם לא משחקים את המשחק הזה: "יש חגים שבאופן טבעי יוצרים את הפרדה אצלנו, ולא צריך לעשות מזה סיפור. היה פסח ועוד מעט יהיה פסחא, ומי שיש לו חג יוצא לחופשה, ושאר התלמידים ממשיכים ללמוד".

"אני זוכר שבחגים תום היה משחק את משה בפסח, בחג של הנוצרים את ישוע ואת מוחמד בחג שלהם. יום אחד כשהוא היה בכיתה ב', אולי בן 7, באתי אליו ושאלתי אותו איך הוא מרגיש, ואם הוא לא מבולבל. הוא הסתכל עליי ואמר 'אבא, מה אתה דואג?'".

ראזק וכיתאין. "חשוב שנדע את ההיסטוריה שלנו ושל העם השכן"
צילום: ראובן קסטרו

והנה חלקה למוסלמים

ב-20 באוגוסט בשנה שעברה ספג נווה שלום מהלומה כבדה כשאחמד חיג'אזי, מנהל בית הספר לשלום ביישוב, ומי ששימש בעבר מזכיר נווה שלום ואחראי על קשרי החוץ במקום, [נהרג עם בנו בן ה-9 אדם](#) בתאונת דרכים בטיול בזנזיבר. עד מותם לא נקברו עדיין מוסלמים בבית הקברות המשותף. כיוון שחיג'אזי היה במקור מעראבה, ביקשה משפחתו הדתית לקבור אותו שם, אולם עד שהובאו הגופות מאפריקה התפתח ויכוח.

לבסוף, כיוון שאשתו חיה בנווה שלום, הוחלט שייקבר כאן. אלא שהיה צורך לפתוח חלקה חדשה למוסלמים. ללוויה הגיע שייח', נבנתה הפרדה קטנה, והוקמה חלקת מוסלמים. ראיק: "אחמד ואדם קבורים מימין, ושורת אבנים לא גדולות מפרידה ביניהם לבין היהודים. אין אצלנו עדיין קבר נוצרי, וכשימות הנוצרי הראשון הוא ייקבר כאן. החלקה שלנו תהיה כאן, לא בנצרת".

האתוס של הוסאר, מייסד המקום, הוא לבוא לכאן, יהודים וערבים, בלי תנאים מוקדמים, אחרת מדובר במתכון לפיצוץ ופירוק המסגרת. "אנחנו יושבים כאן מתוקף חוק העמותות והאגודות, אבל אין לנו מצע אידיאולוגי משותף", אומר כיתאין, "כשניהלנו את בית הספר היינו מועמדים לפרס החינוך בישראל. במשרד החינוך אמרו שהכל טוב ויפה, אבל הם רצו פרוגרמה חינוכית כתובה. אחד הדברים שהעלינו בינינו, הוא שקשה להגיע להסכמות לטווח רחוק, והמוצא הוא לפתור בעיות אד הוק. אמרו לנו במשרד החינוך 'מצטערים, תקבלו את הפרס האיזורי-מחוזי, אבל לא ארצי, כי אין לכם סיפור כתוב'".

אתם חיים יחד וצריכים לחגוג יום עצמאות, נכבה, ויום הזיכרון לחללי צה"ל ויום השואה. איך זה נעשה?

כיתאין: "כל אחד והזיכרון האישי שלו. הסיכום אצלנו הוא כזה שאת יום העצמאות בכפר אנחנו חוגגים בפאתי היישוב, ולא מתחת לחלון של מישוהו שזה לא החג שלו. יש דגלים ומדורה, אבל ביישוב עצמו לא מניפים את דגלי ישראל. כיוון שלחברים הערבים אין משרד חינוך משלהם ואין דרך ממלכתית לציין את הנכבה, אנחנו עושים פעילות משותפת ונפרדת. יום זיכרון ועצמאות ליהודים, נכבה לערבים. זה לא אומר שלא לקחנו תלמידים יהודים לכפרים נטושים ועשינו פעילות בבית ג'יז, ליד קיבוץ הראל, או בבית סוסין, כדי לחוות את מה שהיה כאן פעם.

"חשוב לנו לקרוא מה כתוב בספרות הציונית וגם את האנציקלופדיה הפלסטינית. חשוב בעיניי, כאחד שמזדהה עם הלאומיות היהודית, שנדע את ההיסטוריה שלנו ושל העם השכן, ונתמודד עם המציאות. אני חושב שזה חינוך נכון יותר מחינוך שקרי".

הלוויתם של אחמד ואדם ח'ג'אז שנהרגו בטנזניה. מהלומה כבדה ליישוב צילום ארכיון: דני מרון

הכפר עצמו לא מחויב לחגוג את החגים הדתיים, וכל אחד מתנהל לפי רצונו, אבל באתר האינטרנט של היישוב יש הזמנה לפעילות משותפת על יום השואה-הזיכרון-העצמאות-הנכבה, ומי שאחרית לפעילות הרוחנית-קהליתית היא דפנה שוורץ, שהחליפה בתפקיד את עבדל סלאם שנפטר לא מכבר.

אחד הדברים הראשונים שעשה גדעון סער בתפקידו כשר חינוך היה להקפיא תוכנית לימודים שהוגשה בימיה של יולי תמיר, ושנועדה לחנך את ילדי ישראל לחיים משותפים ולשלום. כיתאין אומר כי בעיניו מדובר בכישלון חמור של החברה הישראלית, וזו הסיבה לפרי הבאשים שצומח מתלמידי ישראל שנתפסים במחקרים כיותר ויותר גזענים.

אתה מצפה שבימינו של שר החינוך החדש, הרב פירון, יהיה שינוי לטובה?

"אני לא מכיר אותו מספיק, אבל אני מעריך שלא יהיה שינוי. אני שייך לפורום המשפחות השכולות הישראלי-פלסטיני. אנחנו נכנסים לכיתות י"א-י"ב בבתי הספר הממלכתיים. אגב, בבתי הספר הדתיים לא מקבלים אותנו, הישראלים והפלסטינים. אנחנו מספרים את סיפור השכול ומנסים להסביר איך אפשר לממש את הרעיון שלנו. חקרתי את העניין באוניברסיטה ומה שראיתי זה שאחרי ששומעים אותנו, התגובה של רוב התלמידים היא טובה, ושהם אומרים שכולנו בני אדם ושהכאב זהה למשפחות היהודיות והפלסטיניות".

ראיק: "התנאי הראשון שאפשר את קיומו של ווחאת אל סלאם, בלי קשר להבדלי הדעות ולקיומם של שני נראטיבים המנוגדים, הוא ההכרה בשוויון בינינו. לדעתי זה תנאי מספיק להכל. אני מכיר כך כאדם שווה לי, ומכאן אנחנו מתחילים לחיות. בסכסוך הגדול בין שני העמים אין הכרה של שני הצדדים, כי אם היתה הכרה כזאת ששנינו בעלי זכות שווה, הדברים היו עובדים.

"כשבאתי לכאן, לא היתה לי התנסות עם יהודים. היהודי הראשון שפגשתי היה דווקא באוסטין, טקסס. כשהייתי צעיר בנצרת היו יישובים יהודיים מסביב כמו עפולה, נצרת עילית או מגדל העמק, אבל לא היתה אינטראקציה. נווה שלום זה היישוב היחיד שבו שתי האוכלוסיות באו מרצון משותף לבנות משהו יחד ולפתוח בית ספר משותף. בערים המעורבות אין בתי ספר משותפים ליהודים וערבים, ורק אצלנו זה 50-50".

כיתאין מוסיף מספרים מדויקים: "ברמלה-לוד קרוב לשליש הם ערבים, בירושלים 37 אחוז, בתל אביב יפו בערך 5 אחוז".

נווה שלום. "אי אפשר לפתור הכל, אבל עדיין אפשר לחיות יחד"
צילום: ראובן קסטרו

לך דומייה תהילה

רוב החברים ביישוב עובדים מחוץ לכפר. חלק עובדים במלון המשגשג שבמקום, במערכת החינוך, באדמיניסטרציה, באולם הספורט. בתחילת הדרך היה דגש על ניהול יהודי-ערבי משותף. בשנים האחרונות החזיקו יותר ערבים בתפקידים המרכזיים, ומותם של כמה מהם והחלפתם ביהודים (שורץ במקום עבדל סלאם במרכז הרוחני, ונאוה זונשיין במקום חיג'אזי בבית הספר לשלום), יצר איזון מחודש. מנכ"ל האגודה הוא איאס שביטה, יו"ר העמותה פיטר אלקלק, מנהל בית הספר אנואר דאוד ויו"ר האגודה הוא גדעון סולימני.

בתי תפילה אין בנווה שלום. לא בית כנסת, לא מסגד או כנסייה, אבל יש פינת דומייה שהוסאר כינה אותו "בית תפילה אוניברסלי". בתחילה שרבט הוסאר על נייר את חזונו למבנה שבכל פינה אחרת שלו יש כיפת בית כנסת, צריח מסגד וצריח כנסייה, אבל הגיעו גם הלא דתיים, ששאלו מה יהיה עליהם, וכך סוכם על מבנה עגול שבו כל אחד ימצא את מקומו, והשפה המשותפת במקום נלקחה מספר ישעיהו - "לך דומייה תהילה". פשוט שותקים שם.

ראיק: "הרעיון שלנו הצליח. לפני 30 שנה הצטרפנו כזוג חמישי-שישי, והיום אנחנו 50, ובספר הנרשמים יש מאות משפחות שמבקשות להצטרף אלינו, אבל אין לנו מקום. נקלוט עשרות בלבד, כשהפוטנציאל המקסימלי זה לגדול ל-140 יחידות".

מ-400 הדונם שקיבל הוסאר, חזרו למגרז 200 דונם ב-1999, ולמעשה 211 הדונם שנותרו הפכו להיות בבעלות האגודה השיתופית נווה שלום-וואחת אל סלאם.

מרטין בובר הגדיר פעם את רעיון הקמת הקיבוץ כ"אי כישלון למופת", וכך מגדירים אותו גם בנווה שלום: שותפות אבל מתוך הבנה לא נאיבית, שאי אפשר לפתור הכל, אבל עדיין אפשר לחיות יחד. אנשים רוצים לחיות כאן, כמעט שאין הגירה שלילית, ויש דברים שהם קונצנזוס ברור - איפה להעביר את קו המושב, או סוגיית הרחבת המלון. כשאחד מבני המקום, יאיר בן שבת, חגג כאן את המימונה בשבוע שעבר, הורגשה אווירה שמחה נעימה בכפר, ורבים מבני המקום, ערבים ויהודים, הגיעו לבית המשפחה.

נווה שלום. "אם נבין שיש צד שני, התקדמנו" צילום: ראובן קסטרו

שלט הנצחה במגרש

כשתום כיתאין נהרג באסון המסוקים, בועז היה מנהל בית הספר ביישוב, וכשהוא חזר מהשבעה על בנו, הוא זוכר את התלמידים הערבים שבאו אליו, מבולבלים אך נחומים. הם אמרו לו שלמרות שהבן שלו היה חייל, הם מאוד עצובים. עבדל סלאם, שהיה מחנכו של תום, כתב עליו שהיה החייל היחיד שהסכים לקחת אותו טרמפ ועורר עליו סערה, שקיבלה תאוצה כשחשבו איך להנציח ביישוב את תום.

בועז: "אחרי האסון הגיעו יהודים וערבים אלינו הביתה, ועזרו לנו להתמודד, אבל היה לנו ברור שהתקשורת תנסה לייצר מקום גדול מדי לסיפור הזה במציאות המיוחדת של היישוב ותבליט את הממד המיליטריסטי".

המתח היה לא פשוט אצל שני הצדדים. אחרי שנהרג היתה אפשרות שתום ייטמן בהר הרצל או בנווה שלום, אבל כיוון שהוא היה חייל ראשון שמת שם, היו חברים ערבים שלא היה להם קל חשוב על האפשרות שייקברו במשותף עם חיילי ישראלי שנהרג בדרך לפעילות בלבנון, ומשפחת כיתאין חשה במצוקה הזאת מתוך ערפל האבל. עניין ההנצחה יצר משבר משמעותי, שהגיע לכדי מחשבה על עצם המשך החיים המשותפים ביישוב.

בועז: "מרגע שדיברנו על הנצחה, הרוח השתנתה והחיבוק שהיינו זקוקים לו נעלם אצל הרבה אנשים, ואז אתה חושב שאם ברגע שבו אתה כל כך זקוק לתמיכה, היא נעלמת, מדובר בכישלון. הקושי הגדול היה אצל האם דניאלה. שאלת העזיבה ריחפה באוויר, אבל התשובה גם היתה ברורה. לא עוזבים. בסוף נקבע שלט הנצחה במגרש הכדורסל, שם בילה תום את זמנו: "תום שלנו. ילד של שלום שנהרג במלחמה".

באסון תאונת הדרכים של אחמד ואדם בקיץ שעבר, כל הכפר היה מאוחד, ולמרות שהיה טקס מוסלמי שלא מקובל לפי אורחות היישוב, נעשו התאמות והעניין עבר. ולמרות הכל, היהודים והערבים כאן הם לא חבורה של נאיבים. יותר קל ונוח לדבר על פיתוח פיזי ביישוב מאשר לחטט בפצעים הערכיים. הם יודעים שמדובר ביותר כישלון מאשר הצלחה. כיתאין: "יש בתוכנו כאלו שלא יכולים לתת לגיטימציה לצד השני. למשרד החינוך יש נראטיב אחד, ציוני. הוא אוסר ללמד בישראל את הספר שכתבו פרופסורים ישראלים ופלסטינים, ומי שניסה ללמד לפיו, נקרא לביורור".

אתם משתמשים בספר הזה?

כיתאין: "אנחנו פועלים לפי רוחו... מצד שני יש פלסטינים שלא מכירים בנראטיב היהודי, ומבחינתי להכיר זה לזהות שיש שני נראטיבים, גם אם אתה לא מסכים להם. כל עוד אין זיהוי בעצם קיומו של נראטיב אחר - אין בסיס לשותפות".

ראיק: "אני חושב שאם נבין שיש צד שני, גם אם לא נסכים לכל דבר אצלו, התקדמנו, אבל אצל הרוב עצם ההכרה נתפסת כאיום קיומי. זה שאני שלם עם הנראטיב שלי בלי לבטל זהות אחרת, לי זה מובן, אבל עבור אחרים זה אסון. אם אתה מחפש סכסוכים, צא החוצה. פה לא תתקבל".

כיתאין: "אני באתי משובל, קיבוץ של השומר הצעיר, וראיתי מקרוב כמה רעה היא הקולקטיביות הרעיונית. זה הדבר שרציתי שלא יהיה, אלא בסיס משותף של קבלת האחר. פלורליזם זה דבר מפרה".

ראיק: "זה בטוח. ראית? גם בוותיקן יש הרבה פעמים אי הסכמה".
היכנסו לעמוד הפייסבוק החדש של מעריב בואו להמשיך לדבר על זה בפורום ירושלים-

 תפוז אנשים

רוצה לקבל את כל המבזקים של **מזמערב לסלולרי שלך? לחץ כאן**